

різного ступеня (уповільненість вимови фрази, патологічні паузи, монотонність).

У дітей із моторною алалією I рівня загального недорозвитку мовлення монолог (відповідно мовленнєвим можливостям) відсутній, а у дітей із II рівнем загального недорозвитку мовлення мають місце лише репродуктивні відповіді. Діти ж, що мають III рівень загального недорозвитку мовлення, а це 19 дітей (36,54 % від загальної кількості), потребують підготовчої роботи та постійної допомоги логопеда. Підготовча робота виявляється в актуалізації або поясненні значення незрозумілих чи забутих слів, введенні їх у знайомі синтаксичні конструкції. Допомога полягає в унаочненні запропонованого оповідання (сюжетний малюнок або серія сюжетних малюнків), наданні навідних запитань та часткового зразка відповіді (вчитель починає, а дитина продовжує фразу).

Діти з II рівнем ЗНМ частіше ніж діти з III рівнем ЗНМ пропускають члени речення, вживають одне слово для позначення різних назв-емоцій (емоційних станів чи переживань), інших понять, їх ознак чи дій, інколи присутні лепітні слова або фрагменти слів, що мають неправильну граматичну форму, слова у фразі інколи мають неправильну послідовність (ніби дитина пригадала слово та намагається виправити помилку).

Загальною особливістю для дітей із моторною алалією є те, що труднощі у складанні монологу за уявною ситуацією з життєвого досвіду значно більші, ніж

при відтворенні змісту запропонованого художнього твору. На нашу думку, це пояснюється наявністю зразків вже сформованих фраз у запропонованому творі, та не вимагає від дитини актуалізації минулих подій у пам'яті (слабкість вербальної пам'яті), також має місце порушення планування висловлювання (вибору необхідної лексики, побудови фрази у внутрішньому мовленні та ін.).

Отже, у дітей із моторною алалією було виявлено такі *особливості розвитку комунікативної компетенції*: частий вияв комунікативного та поведінкового негативізму, намагання відповідати мимікою та жестами, значна потреба у допомозі (зразків відповідей), недостатнє співвідношення запропонованої емоційної ситуації спілкування з власним життєвим досвідом дитини; несформованість навичок використання емоційно-оцінної лексики у процесі комунікації (діалогу чи монологу). Утворена фраза вимовлялась або повільно, зі збільшенням паузи між словами та появою патологічних пауз всередині слів, або у нормальному темпі чи прискорено, зливаючи частини окремих слів в одне.

Таким чином, отримані результати свідчать про недостатню сформованість комунікативної компетенції емоційно-оцінної лексики у дітей з моторною алалією. Отже, ми можемо зробити висновок про необхідність розробки спеціальної методики її формування у даної категорії дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жаренкова Г.И. К вопросу об активной и пассивной речи моторных алаликов / Г.И. Жаренкова // Труды V научной сессии по дефектологии. - М., 1959. - С. 185-193.
2. Логопедия. Методическое наследие: Пособие для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов: / Под ред. Л.С. Волковой: В 5 кн. - М: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2003. - Кн. III: Системные нарушения речи: Алалия. Афазия. - 312с.
3. Кондратенко И.Ю. Особенности овладения эмоциональной лексикой детьми старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи / И.Ю. Кондратенко // Дефектология. - 2002. - №6. - С. 51-59.
4. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини: Монографія: ТОВ «Нора-прінт», 2002. - 309с.
5. Савчук Л.О. Формування комунікативних умінь у дітей шестирічного віку із ЗГР. Дис. на здобут. наук. ступ. канд. пед. наук. К., 2006. - 258с.
6. Соботович Е.Ф. Нарушение речевого развития у детей и пути их коррекции / Соботович Е.Ф. - К.: ІСДО, 1995. - 203 с.

УДК 37.091.31-059.1-053.4:376-056.264

ИНДИВИДУАЛЬНОЕ ЗАНЯТИЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВЕКУ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Федорович Л.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Гринь К.А.

Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка

У статті розглядаються індивідуальні заняття як основна форма організації логопедичного впливу у подоланні порушень вимови звуків та визначається їх структура на різних етапах корекційної роботи.

В статье рассматриваются индивидуальные занятия как основная форма организации логопедического влияния у преодоления нарушений произношения звуков, а также определяется их структура на разных этапах коррекционной работы.

In the article individual employments as basic form of organization of the speech therapy influencing are examined in overcoming of defects of pronunciation of sounds and their structure is determined on the different stages of коpекційної work.

Ключові слова: заняття, логопедичний вплив, порушення, вимова, звук, структура.

Ключевые слова: занятие, логопедическое влияние, нарушение, произношение, звук, структура.

Keywords: employment, speech therapy influencing, violation, pronunciation, sound, structure.

Нагальною проблемою сьогодення є організація логопедичної допомоги дітям дошкільного віку з порушеннями вимови звуків. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, потреб, характеру, пізнавальних процесів. З огляду на це особливого значення набуває проблема індивідуалізації освіти дітей дошкільного віку [6].

Дошкільне дитинство – це період з моменту усвідомлення себе членом людського суспільства (приблизно з 2-3 років) до моменту систематичного навчання (6-7 років). Тут вирішальну роль відіграють не календарні терміни розвитку, а соціальні чинники формування особистості. Це віковий період, в якому відбувається процес формування основних індивідуально-психологічних властивостей особистості, створюються передумови її майбутніх соціально-моральних якостей. Саме в цей період особливого значення набувають міжособистісні стосунки дітей з батьками та однолітками, що мають неоднозначний характер, виникає потреба в автономії та самостійності, що зазвичай призводить до деяких конфліктів з оточуючими. Для педагога важливо враховувати саме ті особливості психофізичного розвитку, які позначаються на готовності дитини включитися в соціальний процес навчання та життя загалом.

Дитина перед вступом до школи має загалом опанувати рідну мову, засвоїти її літературні норми, культуру усного мовлення і спілкування. Тому дуже важливо турбуватися про правильне формування дитячої вимови та своєчасно попереджувати і виправляти її відхилення від загально прийнятих норм [5]. Сучасне початкове навчання висуває вимоги до підготовки дітей дошкільного віку, бо насиченість шкільних навчальних програм і високий темп проходження матеріалу вимагають, щоб дитина, яка вступає до школи, уже володіла елементарними формами навчальної діяльності, мала високий рівень психічного, соціального і фізіологічного розвитку в цілому.

Дитина дошкільного віку повинна оволодіти усним мовленням до п'яти років. Тому важливо турбуватися про правильне формування вимови звуків та своєчасно попереджувати й виправляти її відхилення. Логопед повинен визначати неправильність вимови звуків й передбачити характер подальшої роботи. Основною формою роботи з усунення порушень вимови звуків є заняття, зокрема індивідуальне. Індивідуальні заняття, бажано проводити кожного дня, але не рідше 2-3 разів на тиждень. Тривалість заняття коливається від 10-15 до 20-30 хвилин залежно від віку дитини, виду і механізму порушення звуковимови, індивідуальних особливостей дошкільників (уваги, мислення, пам'яті, працездатності тощо). Зміст індивідуальних занять змінюється відповідно до етапів логопедичної роботи. В логопедичній літературі кількість етапів логопедичного роботи визначається по-різному, переважно систему логопедичного впливу поділяють у роботах Ф. Рау їх три, у М. Хватцева – чотири, у Н. Чевельової – два, М. Савченко – п'ять. Переважнов изначають 3-и етапи: I етап логопедичного впливу – підготовчий; II – формування первинних умінь і навичок правильної вимови звуків; III – формування навичок безпомилкового вживання звуків мовлення у всіх ситуаціях спілкування [3]. Тому метою нашого дослідження є пошук організаційних форм логопедичного впливу у подоланні порушень вимови звуків, а також з'ясувати доцільність застосування в корекційному процесі логопедичних індивідуальних занять із дошкільниками.

Логопедична робота, зокрема корекція вимови звуків – це педагогічний процес, спрямований на усунення або послаблення симптоматики мовленнєвих порушень шляхом корекційного логопедичного впливу, що здійснюється відповідно принципів логопедії: етіопатогенетичного (врахування етіології та механізмів мовленнєвого порушення); системності; комплексності; диференційованого підходу; поетапності; розвитку; онтогенетичного; врахування особистісних особливостей; діяльнісного підходу; формування природного мовленнєвого спілкування; врахування структури дефекту.

Мета підготовчого етапу полягає у включенні дитини в корекційний логопедичний процес для розв'язання ряду загальнопедагогічних і спеціальних логопедичних завдань. Спеціальні логопедичні завдання визначаються відповідно форми порушення фонетичного чи фонематичного:

1. Розвивати фонематичні процеси (мовнослухові уміння і навички);

2. Розвивати артикуляційні (мовнорухові) уміння і навички.

На підготовчому етапі вважаються доцільними такі види логопедичної роботи:

артикуляційна гімнастика; вправи на формування цілеспрямованого видиху; вправи для розвитку голосу; фонематичних процесів; пальчикова гімнастика; логоритміка; логопедичний масаж (ручний, точковий, зондовий масаж за О.Новіковою та ін.); логопедичні ігри [5].

Отже, методика логопедичної роботи, зокрема подолання порушень вимови звуків на підготовчому етапі передбачає організацію логопедичного впливу у вигляді індивідуального логопедичного заняття за такою структурою (див. таблицю 1.).

Таблиця 1.

Структура індивідуального заняття на підготовчому етапі

При фонетичних порушеннях звуків	При фонематичних порушеннях звуків
<p>Тема: Підготовка мовного апарату до правильної вимови звука Мета: Формування фонематичного сприймання звука Хід заняття I. Організаційний момент (1-2 хв.). II. Основна частина (15-20хв.). Логопедична зарядка (дихальні, голосові, артикуляційні вправи) Вивчення нового матеріалу: розвиток рухливості органів артикуляційного апарату, дрібної та загальної моторики. Фізкультхвилинка. Закріплення нового матеріалу із застосуванням різноманітних видів логопедичної роботи. III. Підсумок заняття. Домашнє завдання(1-2 хв.).</p>	<p>Тема: Підготовка мовного апарату до правильної вимови звука Мета: Формування артикуляційної бази для вимови звука Хід заняття I. Організаційний момент (1-2 хв.). II. Основна частина (15-20хв.). Логопедична зарядка (дихальні, голосові, артикуляційні вправи) Вивчення нового матеріалу: розвиток мовленнєвого слуху (має два механізми: розрізнення й упізнавання) та його складових: фонематичного і фонетичного слуху. Фізкультхвилинка Закріплення нового матеріалу із застосуванням різноманітних видів логопедичної роботи III. Підсумок заняття. Домашнє завдання (1-2 хв.).</p>

Метою логопедичної роботи на II етапі є формування первинних вимовних умінь і навичок правильної вимови звуків за спеціально підібраним дидактичним матеріалом (див. таблицю 2.). Формування правильної вимови як усвідомленого відтворення положення артикуляційних органів, правильного видиху та подачі голосу під контролем слуху і зору здійснюється в процесі виконання

артикуляційних, дихальних, голосових вправ, що зумовлюють утворення звука у двох варіантах: перший – при фонетичних порушеннях викликання звука за наслідуванням, другий – цілеспрямована постановка правильного артикуляційного укладу при фонематичних порушеннях механічним чи змішаним способом.

Таблиця 2.

Структура індивідуального заняття на етапі формування первинних умінь і навичок правильної вимови звуків

При фонетичних порушеннях звуків	При фонематичних порушеннях звуків
<p>Тема: Постановка правильної вимови звука Мета: Формування правильної вимови звуків Хід заняття I. Організаційний момент (1-2 хв.).</p>	<p>Тема: Постановка правильної вимови звука Мета: Формування правильної вимови звука Хід заняття I. Організаційний момент (1-2 хв.).</p>

<p>II. Основна частина (15-20хв.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логопедична зарядка: дихальні вправи на формування цілеспрямованого струменя видихуваного повітря; артикуляційні вправи на відтворення окремих елементів і цілих артикуляційних потрібних укладів; вправи на поєднання голосу, видиху та артикуляційної позиції). 2. Постановка звука часто із механічною допомогою із використанням тактильно-вібраційних і м'язових відчуттів. 3. Вивчення нового матеріалу: з механічною допомогою приведення органів артикуляції в певну початкову позицію й пасивне переведення в необхідну позицію та відтворення потрібного звука. 4. Початкова автоматизація навичок правильної вимови в складах. 5. Автоматизація вимови звука у словах, реченнях, фразовому мовленні. 6. Постановка звука. 7. Диференціація звуків із звуками інших груп (не обов'язкова) 8. Закріплення правильної вимови на мовному матеріалі в різноманітних іграх <p>III. Підсумок заняття. Домашнє завдання (1-2 хв.).</p>	<p>II. Основна частина (15-20хв.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логопедична зарядка: дихальні вправи на формування цілеспрямованого струменя видихуваного повітря; артикуляційні вправи на відтворення окремих елементів і цілих артикуляційних потрібних укладів; вправи на поєднання голосу, видиху та артикуляційної позиції). 2. Постановка звука здійснюється перед дзеркалом, переважно за наслідуванням, використовуючи зір, слух, тактильні відчуття. 3. Вивчення нового матеріалу: слухове сприймання звучання й артикуляції фонем та усвідомлене відтворення поєднання необхідного укладу для потрібного звучання. 4. Початкова автоматизація навичок правильної вимови в складах. 5. Автоматизація вимови звука у словах, реченнях, фразовому мовленні. 6. Постановка звука. 7. Диференціація звуків із звуками інших груп (обов'язкова) 8. Закріплення правильної вимови на мовному матеріалі в різноманітних іграх <p>III. Підсумок заняття. Домашнє завдання (1-2 хв.).</p>
--	--

Метою проведення логопедичної роботи на III етапі є сформувати в дитини вміння і навички безпомилкового вживання правильних звуків мовлення, у всіх ситуаціях спілкування. На заняттях

широко використовуються тексти, різні форми і види мовлення, творчі вправи, підбирається матеріал, насичений різними звуками (див. таблицю 3.).

Таблиця 3.

Структура індивідуального заняття на етапі формування комунікативних умінь і навичок

Структура індивідуального заняття на III етапі:
<p>Тема: Формування комунікативних умінь і навичок. Мета: Формування умінь і навичок вживання різних звуків у всіх ситуаціях мовленнєвого спілкування</p> <p style="text-align: center;">Хід заняття</p> <p>I. Організаційний момент (1-2 хв.).</p> <p>II. Основна частина (15-20 хв.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логопедична зарядка (дихальні, артикуляційні, голосові вправи) 2. Вивчення нового матеріалу: <ul style="list-style-type: none"> - складання розповіді за малюнком із однією дією; - складання розповіді за сюжетним малюнком; - складання розповіді за серією малюнків із 2-х, 3-х, 4-х, 5-ти, 6-ти; - складання творчих розповідей, із при думанням початку чи кінця; - складання розповіді з досвіду; - розповідання казок, оповідань.

3. Фізкультхвилинка.

4. Закріплення нового матеріалу із застосуванням різноманітних ігор.

III. Підсумок заняття. Домашнє завдання (1-2 хв.).

Отже, логопедична робота з подолання порушень вимови звуків здійснюється поетапно, при цьому на кожному з етапів вирішуються конкретні педагогічні та логопедичні завдання, відповідно до загальної мети розвитку, навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення, а запропоновані струк-

тури організації індивідуального заняття дозволяє логопедам, вибудувати свою роботу відповідно до вимог освітнього процесу, зробити її більш індивідуальною, прогнозованою і зрозумілою та бачити й корегувати стратегію індивідуального мовленнєвого розвитку кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. М. Розвиток мови у дітей дошкільного віку./ А. М. Богуш. - К.:Рад. Школа, 1972. – 102 с.
2. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання / Н.Гавриш // Дошкільне виховання. – 2003. - №7. - С. 12-14.
3. Дорошенко С. О. Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [л], [л'] дітей дошкільного віку./ С. О. Дорошенко, І. В. Кацька, Л.О. Федорович.- Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2008. – 152., - табл. – Бібліогр.:с. 147.
4. Крутій К. Л. Методика проведення індивідуальних занять з мовленнєво – пасивними дітьми дошкільного віку./ К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2003. – 302 с.
5. Мазур Н. В. Конспекти логопедичних занять із навчання правильної вимови звуків [с],[с'],[з], [з'], [ц], [ц'], [дз], [дз'], дітей дошкільного віку./ Н. В. Мазур, В. М. Романенко, Л. О. Федорович.- Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД,2010. – 340 С., ТАБЛ. – Бібліогр.: с 333.
6. http://www.ukrdeti.com/2006/3_a8_2006.html

УДК 376.1

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ З ДИСЛАЛІЄЮ В КОЛЕКТИВІ РОВЕСНИКІВ З НОРМАЛЬНИМ МОВЛЕННЄВИМ РОЗВИТКОМ

Федорович Л.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Лукаш Л.О.

Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка

Стаття присвячена дослідженню особливостей соціально-психологічного статусу дітей з дислалією в колективі ровесників з нормальним мовленнєвим розвитком.

Статья посвящена исследованию особенностей социально-психологического статуса детей с дислалией в коллективе ровесников с нормальным речевым развитием.

The article is devoted research of features of socially psychological status of children from дислалією in the collective of persons of the same the age with normal vocal development.

Ключові слова: статус, діти, дислалія, колектив, ровесники.

Ключевые слова: статус, дети, дислалия, коллектив, ровесники.

Keywords: status, to put, дислалія, collective, persons of the same the age.

Формування особистості розпочинається в дитячому віці в міжособистісних стосунках під впливом оточення. Важливе значення у цьому процесі належить соціально-психологічним чинникам, які пов'язані з різноманітними аспектами соціального життя дитини – в оточенні дорослих, однолітків, у різних групах, серед яких дуже рано істотну роль відіграють групи ровесників і, зокрема, довготривалі (постійні) колективи в дитячому садку

та школі. Міжособистісні стосунки, що виникають у цих групах, ставлення дітей один до одного, їхні взаємні оцінки і очікування – усе це вагомими моментами гармонійного особистісного розвитку кожної дитини. Тому метою нашого дослідження було з'ясування аспектів становлення взаємин у колективі ровесників. Цій проблемі присвячено значну кількість робіт вітчизняних і зарубіжних психологів: Н. Левітова, Т. Сенько, Т. Шибутані, А.Ценципер,